РАДІОПРИЙМАЧ

Володька Велетень дістав нагороду. Його нагородили найліпшим радіоприймачем. Дістався він Володьці за те, що цей сіроокий хлопчисько організував гурток вивчення науки й техніки. Сам зробив флюгер і дощомір. Дістави термометр і барометр, обладнав при школі метеорологічну станцію.

Метеорологічна станція спостерігала погоду. Вимірювали напрям і силу вітру. Обчислювали, скільки випадало дощу. Навіть угадували погоду наперед. Ну, вгадували це вже завжди з допомогою вчителя Павла Андрійовича.

Ще змалку дражнили Володьку рибалкою. А тепер стали дражнити вітродуєм. Та Володька на те не зважав.

— Вітродуй, вітродуй… та радіоприймачем нагородили мене, а не вас, — так казав Володя.

Ішов Володі дванадцятий рік.

НОВА АЗБУКА

Не барився Володя і скоро наладив свій приймач. Вечорами, на дозвіллі, одягши навушники, слухав співи та музику. Часом вислухував лекції або газетні новини. Та часто, настроюючи приймач, чув якісь дивні цокотливі звуки. Наче хтось на особливій машинці не то цокотів, не то вищав.

— Що це за звуки? — спитав хлопець у Павла Андрійовича.

— Це переказують радіотелеграми азбукою Морзе, — відповів учитель.

— Як то?

— Таке цокотіння означає букви й цілі слова. Прислухайся уважно і почуєш — то буває короткий виск, то довгий. Короткий зветься крапкою, а довгий — рискою. — Вчитель постукав пальцем по столі. Коли стукав частіше, то були крапки. Коли голосніше й трохи рідше, то означало риску. — Азбука ця така: крапка і риска (.__) означає букву а. Риска, крапка і риска (__.__) — це буде буква к. Чотири риски (— —) — літера ш. Три крапки (...) — літера с. От коли написати. — — —. —.. — —.. —.. — . — . —. — .. — ... —. —. —.. — І потім вистукати, то це буде означати — Володька Велетень.

НА РАДІОСТАНЦІЇ

Це була телеграфна мова. Володька зацікавився нею і взявся її вивчати. Минуло кілька місяців, і Володька Вітродуй дуже добре вивчив азбуку Морзе. Павло Андрійович розповів про Володю своєму знайомому радистові. Той радист запропонував Володі вільного часу працювати на радіостанції. Хлопець погодився. Працюючи на станції, він швидко навчився орудувати апаратами. Незабаром він став там у великій пригоді. Один радист захворів. Другому радистові довелося працювати й за себе і за свого товариша. Хлопець йому допомагав.

Якось Володя прийшов на станцію із своїм товаришем Васильком. Тієї ночі радіоприймач переказав йому такі цікаві речі, що й наступної ночі хлопці сиділи мало не до ранку, слухаючи мову телеграфу. Про це треба розповісти докладніше.

НІЧ ПЕРША

Покрутивши вертунчик варіометра, Володька почув у телефон знайоме тріскотіння. То переказувала якась радіостанція рисками і крапками повідомлення. Володя одразу зрозумів слова, що переказувались тим тріскотінням. Щоб допомогти товаришеві вивчити азбуку Морзе, Володя записував ті звуки на папері крапками й рисками. Василько на другому аркуші паперу переводив ті знаки в слова. Ось що вийшло у Василька:

Радіограма 1

Говорить Північна Земля

Говорить Північна Земля

Говорить Північна Земля

Всім! Всім! Всім!

21 листопада. 23 години

Мороз тридцять два градуси крп Барометр падає крп Вітер з північного сходу посилюється крп Зараз його швидкість двадцять п'ять метрів у секунду крп Починається шторм крп Стежте за повідомленнями з Полярного моря.

Північна Земля

Північна Земля

Північна Земля

— Де це такий сильний мороз разом з вітром? — спитався Василько.

Володька, що шукав в ефірі нових звуків, але не знаходив, зняв навушники.

— Це десь на Далекій Півночі, — відказав він своєму товаришеві.

Потім підійшов до карти, що висіла на стіні, і знайшов Північну Землю. То були чотири великі й кілька дрібних островів у Полярному морі. Це так далеко на півночі, що туди лише раз на рік ходять пароплави, та й то не кожного року доходять, бо навколо тієї землі крига.

— Тут, значить, — ткнув Володька пальцем у карту, — є наукова станція, що спостерігає погоду. Там же є радіостанція. Давай послухаємо, може, ще почуємо їх.

Знов Володька крутив варіометром і прислухався до свого телефону. Знов піймав цокотіння, але це була інша станція.

На цей раз ось що записали хлопці:

Радіограма 2

Говорить порт Архангельськ

Говорить порт Архангельськ

Говорить порт Архангельськ

Всім суднам. Всім нам. Всім суднам.

Метеорологічна станція повідомляє: з північного сходу, од Північної Землі і Нової мл де шторм і шкидкіст 90 кіло на годину крп Шторм може в ураган крп. Пароплави км вітрильника км моторм шхунам, що стоять у

портах км не виходити в крп суднам в морі радимо приготуватись до штор і взяти курс на південь.

Рація порт Архангельськ

Рація порт Архангельськ

Рація порт Архангельськ

— Васильку, зрозумів?

— Щось не дуже ясно…

— Якась інша станція заважала мені слухати. Деякі слова я не дочув і пропустив, а деякі переплутав.

Хлопці почали розбирати нову радіограму. На карті знайшли місто Архангельськ.

Точка, що означала це місто, стояла на річці Північна Двіна, саме там, де ця річка впадає в Біле море. Значить, в Архангельську є порт. А в кожному порту є радіостанція.

Володя, уважно перечитавши радіограму, почав її виправляти. Він подописував ті слова й букви, що їх пропустив і тепер догадався по змісту. Те, що подописував, підкреслив, і вийшло таке:

Говорить порт Архангельськ

Говорить порт Архангельськ

Говорить порт Архангельськ

Всім суднам. Всім СУДнам. Всім суднам.

Метеорологічна станція повідомляє: з північного сходу, од Північної Землі І Нової ЗЕмлІ Іде шторм ІЗ швидкістю 90 кілоМЕТРІВ на годину крп Шторм може ПЕРЕЙТИ в ураган крп ПароплавАм км вітрильникам км моторНИм шхунам км що стоять у портах км не виходити в МОРЕ крп Суднам в морі радимо приготуватись до шторМУ і взяти курс на південь.

Рація порт Архангельськ

Рація порт Архангельськ

Рація порт Архангельськ

— Серйозна справа, — промовив Василь, а потім спитав Володьку: — Мені незрозуміло, що таке "км" і що таке "рація".

— "КМ" — це скорочено від "кома". Так саме як "крп" — од "крапка". Я записую їх так скорочено, хоч це не зовсім правильно. Рація — так скорочено називають радіостанцію.

— Давай далі писати так, як треба.

— Добре.

Знов узялись хлопці слухати. Вони хотіли почути нові звістки про шторм на півночі, та їм заважав якийсь концерт, і лише за яку годину вдалось почути нову радіограму.

Радіограма 3

Говорить пароплав "Морський кінь"

Говорить пароплав "Морський кінь"

Говорить пароплав "Морський кінь"

Південна частина Баренцового моря. Почався шторм. Вітер зносить пароплав на південний захід. Поспішаємо порт. Хвилі заливають палубу. Навколо темрява. В темряві бушує схвильоване море.

Капітан Крихітка.

Передав радист Панаєв

Пароплав "Морський кінь"

Пароплав "Морський кінь"

Пароплав "Морський кінь"

Ще довго сиділи товариші біля радіоприймача. Але не озивались радіостанції на Півночі.

— На далекій Півночі, у Баренцовому морі, лютує шторм, — сказав Володька. — Та вже нічого не чути. Підемо спати. Завтра вночі знов слухатимемо.

НІЧ ДРУГА

Другої ночі Володька почув багато радіограм з Півночі. Ось ті радіограми.

Радіограма 1

Говорить Земля Франца-Йосифа

Говорить Земля Франца-Йосифа

Говорить Земля Франца-Йосифа

Прийміть радіограму.

Москва, газета "Известия".

Навколо чорне провалля полярної ночі. Тільки-но з ночі повернувся обсніженнй, обледенілий мисливець Кряк. Він виходив з дому до метеорологічної будки. Ураганний вітер зняв шалену снігову завірюху. Він виє, наче тисячі диких голодних звірів обступили радіостанцію. Наш будинок здригається од подихів урагану. Щохвилини ми ждемо, що вітер зірве дах або вирве із мерзлого грунту будинок і перекине його. Двері присипано горою снігу. Щоб пройти двадцять кроків до метеорологічної будки, прокопали у снігу тунель. На вітрі враз обмерзає шкіра, коли одкрити обличчя й руки. Ртуть у звичайному термометрі замерзла. Спиртовий термометр показує 50 градусів нижче нуля. В морі ураган ламає кригу, і відтіля доноситься наче гуркіт гарматної канонади. Крізь рев урагану, дикий свист вітровіння і дзвін обмерзлих сніжинок слухаємо радіоповідомлення про пуск нової домни Кузнецького заводу, про виліт нового радянського велетня-літака на сто пасажирів. А буря дужчає, барометр падає.

Привіт, привіт, привіт. Радист Мушкет

Радіограма 2

Говорить шхуна "Лахтак"

Говорить шхуна "Лахтак"

Говорить шхуна "Лахтак"

Шалена ніч. Попали в ураган. Вітер 12 балів, швидкість сто п'ятдесят кілометрів на годину. Тисячотонні хвилі падають на шхуну. Хвилі заливають капітанський місток. Щогли, палуба, борти обмерзають кригою. Під вагою тієї криги шхуна важчає й глибше поринає у воду. Небезпека зростає. Матрос Бойчук визвався оббивати кригу. Він прив'язав себе тросом до щогли. За його прикладом пішли інші. Щойно ударом хвилі змило в море з правого борту шлюпку. Це наша остання шлюпка. Тримаємо курс на південь.

Капітан Муль Передав радист Ан-Ан

Шхуна "Лахтак"

Шхуна "Лахтак"

Шхуна "Лахтак"

Радіограма 3

Говорить пароплав "Морський кінь"

Перемагаючи шторм, наближаємось до порту

Пароплав "Морський кінь"

Радіограма 4

. . — —. .

S0S

. . — —. .

S0S

. . — —. .

S0S

Рятуйте наші душі!

Рятуйте наші душі!

Рятуйте наші душі!

Гине тралер "Рожева чайка"

Гине тралер "Рожева чайка"

Гине тралер "Рожева чайка"

В Баренцовому морі нас заливають колосальні хвилі. Плавуча крига попсувала руль. В машинному відділі почалася теча. Працюємо всіма насосами. Палуба й снасті обмерзають крижаною корою. Під вагою крижаної кори тралер грузне в море й хилиться на лівий борт. Наше місце в морі 75 паралель і 40 меридіан.

SOS

S0S

S0S

Гине тралер "Рожева чайка"

Гине тралер "Рожева чайка"

Гине тралер "Рожева чайка"

Радіограма 5

(Ця радіограма була трохи сплутана, бо кілька радіостанцій заговорили разом і їхні голоси змішались.)

Говорить пароплав "Морський кінь" "Рожевій чайці" — чуємо вас. Говорить рятувальне судно "Рустан" "Рожевій чайці" — чуємо вас. Говорить шхуна "Лахтак" "Рожевій чайці" — чуємо вас.

Ідемо на допомогу. Міняємо курс. Рушаємо на виручку. Держіться, держіться, держіться. Ідемо до вас. Говорить пароплав, говорить рятувальне судно, говорить шхуна "Морський кінь", "Лахтак", "Рустан".

Радіограма 6

S0S

SOS

S0S

Говорить "Рожева чайка"

"Рожева чайка"

"Рожева чайка"

Всім! Всім! Всім!

Прощайте, прощайте, прощайте.

За кілька хвилин загинемо в Баренцовому морі. Нас поглинула темрява полярної ночі. Вітер і море скаженіють. Чути їх клекіт і рев. Тралер має величезний крен. Уся ліва сторона палуби погрузла в море. Хвилі котяться од корми аж на полубак. В радіорубці по коліна води. З радіорубки вийти ще можна. Є наказ капітана, переданий телефоном, не залишати радіорубку без його дозволу. Телефон з капітанського містка не відповідає. Мабуть, капітана змило хвилями. Моя рубка обмерзла кригою й наповнюється водою. Третя година ночі.

Передайте нашим друзям і дітям, що ми всі загинули на своїх постах.

Дружинам останній привіт. Хай виховують дітей стійкими більшовиками. Слава радянським морякам, переможцям Арктичного моря! Слава!..

Обірвалось. Усе стихло. Володя вимовив останнє слово і змовк. Значить, "Рожева чайка" загинула. Обидва товариші схопились на ноги. Стиснули один одному руки. По їхніх щоках текли сльози.

Володька глянув у вічі Василькові і сказав:

— Коли виросту, буду моряком і боротимусь за перемогу над Арктикою.

НІЧ ТРЕТЯ

Ще за дня нетерпеливий Володька кілька разів сідав до радіоприймача, та з Півночі прийняв лише одну радіограму.

Говорить порт Архангельськ

Де шхуна "Лахтак"

Шукайте шхуну "Лахтак"

Викликайте шхуну "Лахтак"

За останніми відомостями, "Лахтак", незважаючи на своє важке становище, ішов на допомогу "Рожевій чайці". "Рожева чайка" загинула. Відомостей про "Лахтак" нема.

Кличемо шхуну "Лахтак"

Кличемо шхуну "Лахтак"

Кличемо шхуну "Лахтак"

Порт Архангельськ

Порт Архангельськ

Порт Архангельськ

Стурбований, долею "Лахтака", Володя, лише смеркло, одяг навушники й забув про все інше. Цього вечора Василько не прийшов — і Володя сидів цілий вечір разом з радистом. Відомості з Півночі вони почули пізно.

Радіограма 1

Говорить Північна Земля

24 листопада, 1 година ночі

Шторм стих. Повновидий місяць виплив над полярною пустинею. Од місячного сяйва блакитними блисками іскриться сніг.

Мороз 50°. Під ногами. хрумтить, як цукор на зубах. Біла пустиня простягається в таємничу даль. Після шторму над закрижанілим морем постали тисячі снігових застругів. Вони трохи нагадують піщані дюни в пустинях, їх понадувало вітром минулих днів. Навколо виняткова тиша. Лише чути, як кров дзвенить у вухах. Наші мисливці вирушають у розвідчу екскурсію.

Повторюю — хмарність неба нуль, сила вітру нуль, тиснення барометра звичайне, мороз 50°.

Північна Земля.

"Що за диво?" — подумав Володя, глянувши на годинник. На його годиннику було 9 годин вечора 23 листопада.

"Зрозумів!" Він пригадав, як учитель розповідав, що годинники не скрізь однаково показують. Коли їдеш на схід, то через кожні 15 меридіанів треба переводити годинник на 1 годину вперед. Коли їдеш на захід, то через кожні 15 меридіанів треба переводити годинник на 1 годину назад. Коли в Харкові 12 годин дня, у Варшаві ще лише 11 годин ранку. Це тому, що Варшава на захід од Харкова. Північна Земля на 60 меридіанів на схід од Харкова. Тому годинник там іде на 4 години вперед, ніж у Харкові. А все це від того, що земля крутиться з заходу на схід.

Радіограма 2

Говорить порт Архангельськ

Хто знає про шхуну "Лахтак"?

Кличте "Лахтак"!

Кличте "Лахтак"!

Порт Архангельськ

Коли це хлопець прийняв нову радіограму, і радість засвітилася в його очах.

Радіограма 3

Говорить шхуна "Лахтак"

Кличемо порт Архангельськ

Прийміть радіограму.

Ураган пройшов. Вітер спав. Лише хвилі б'ють у борти, та вони не страшні. Ми потерпіли од шторму. Змило всі шлюпки. Порвало антену радіостанції. Нам загрожувала загибель. Врятувалися завдяки відвазі моряка Бойчука. Він повів товаришів оббивати кригу, що намерзла на шхуну. Пізніше підійшло рятувальне судно "Рустан". Тепер полагодили антену. "Рустан" позичив нам човни. Негайно знов ідемо на полювання, щоб виконати наше завдання.

Капітан Муль

Передав радист Ан-Ан

Володя зрадів, почувши, що "Лахтак" урятувався від загибелі. "Ото б познайомитися з цим капітаном Мулем і героем-матросом Бойчуком", — мріяв хлопець, підслухуючи нові радіограми.

Радіограма 4

Говорить порт Архангельськ

Усім суднам, що заховались од шторму!

Небезпека на морі минула. Виходьте в море за вашим призначенням. Під час шторму загинув тралер "Рожева чайка". Команда "Рожевої чайки" трималась до кінця героїчно, як належить радянським морякам. Вічна пам'ять героям!

Начальник порту

Ще одну радіограму записав Володя крапками й рисками азбуки Морзе.

Володя випустив з руки олівець. Голова його впала на стіл. Хлопець так втомився, що заснув. Йому снився простір закрижанілого моря, пароплави, що пробиваються крізь кригу, і полярна метелиця мчала їм назустріч з горбів арктичних островів. Крізь метелицю визирало обличчя незнайомого радиста, і рука, здавалось, вистукувала:

— … Слава переможцям арктичних морів!

1934